Till
Tjänstemännens Centralorganisation
Lise Donovan

Remissyttrande

Datum	Vår referens/	Ärendenummer
2025-04-02	Sverker Wickberg	IN25-00014

Unionens yttrande över regeringens utkast till lagrådsremiss – Ett mer heltäckande straffansvar vid angrepp på företagshemligheter, Ju2020/04525

Bakgrund

Frågan om ett utvidgat straffansvar vid angrepp på företagshemligheter har utretts och föreslagits vid flera tillfällen under 2000-talet. Förslagen som har lagts fram har mötts av kritik, bl.a. från lagrådet och flera remissinstanser, och ingen av utredningarna har lett till att straffansvaret har utvidgats.

Vid översynen, som skedde i samband med att den svenska lagen anpassades till de nya EU-reglerna om skyddet för företagshemligheter (se SOU 2017:45), ledde kritiken från remissinstanserna till att regeringen valde att inte gå vidare med förslagen om utvidgat straffansvar. Man anförde dock i propositionen att man ansåg att det fortfarande fanns skäl att kriminalisera de mest kvalificerade fallen av utnyttjande och röjande av företagshemligheter men att man avsåg att efter sedvanlig beredning återkomma till riksdagen i fråga om hur ett straffansvar för de mer kvalificerade fallen kunde utformas (prop. 2017/18:200 s. 122 f.). År 2020 kom regeringens promemoria ”Bättre skydd för tekniska företagshemligheter”, Ds 2020:26. Promemoria innehöll regeringens nya förslag på straffansvar vid angrepp på företagshemligheter. Unionen yttrade sig under 2021 över denna till TCO som var remissinstans, se ärende JFA21-0007.

Regeringen har nu med beaktande av de remissvar som kom in på promemorian Ds 2020:26 utarbetat ett utkast till lagrådsremiss och denna har skickats ut på remiss. Den nu aktuella lagrådsremissen ”Ett mer heltäckande straffansvar vid angrepp på företagshemligheter (utkast till lagrådsremiss)” med dnr:Ju2020/04525

överensstämmer i stort med förslagen och innehållet promemorian varför det är av intresse att även redovisa en sammanfattning av denna och Unionens tidigare inställning i frågan. Därefter kommer utkastet till lagrådsremissen att analyseras och Unionens synpunkter på Utkastet redovisas nedan på sid 9 och framåt.

Sammanfattning av promemorian Ds 2020:26

I promemorian föreslås ett utvidgat straffansvar för vissa angrepp på företagshemligheter. Detta föreslås ske genom att det införs två nya straffbestämmelser – en om olovligt utnyttjande av företagshemlighet och en om olovligt röjande av företagshemlighet. Till skillnad från tidigare förslag omfattar utvidgningen endast företagshemligheter av teknisk natur och således inte information om innehavarens affärsmässiga förhållanden, exempelvis priskalkyler, marknadsundersökningar och kundlistor. Vidare innebär förslaget att den krets av personer som omfattas av ansvar enligt lagen utvidgas något och att även exempelvis bemanningsanställda kommer att omfattas av ansvaret. Också försök och förberedelse till nämnda brott kriminaliseras. Regeringen föreslår även att brottstypen olovlig befattning med företagshemlighet utvidgas med anledning av att röjande av företagshemlighet kriminaliseras. Samtliga brott föreslås falla under allmänt åtal.

Enligt förslaget ska gärningarna i ringa fall inte vara straffbara och för att straffansvar ska kunna utkrävas för angrepp som sker efter att deltagandet i den angripna verksamheten har upphört, i normalfallet när en anställning har avslutats, krävs att det föreligger synnerliga skäl.

Förslaget får även till följd att skadeståndsansvaret utökas i viss mån eftersom möjligheterna till skadestånd på grund av brott sträcker sig längre än skadestånd på civilrättslig grund. Också möjligheterna till användning av hemliga tvångsmedel utökas på så sätt att den föreslagna brottstypen olovligt röjande av företagshemlighet ska kunna föranleda användning av hemliga tvångsmedel under samma omständigheter som vid företagsspionerі.

Huvudsakliga skillnader från tidigare förslag

Det förslag på utvidgat straffansvar som har lagts fram i promemorian skiljer sig från tidigare förslag främst i två hänseenden. Den största skillnaden består i att straffbestämmelserna är begränsade till att endast omfatta företagshemligheter av teknisk natur. Den andra större skillnaden gentemot tidigare förslag är att det

förutsätts synnerliga skäl för att straffansvar ska kunna utkrävas när gärningen är begången efter att anställningen, eller motsvarande, har upphört.

Regeringen motiverar begränsningen av straffbestämmelserna till företagshemligheter av teknisk natur med att det är inom det området man ser störst risker för kvalificerade angrepp på företagshemligheter och att angrepp på sådan verksamhet anses som särskilt skadliga.

Unionens kritik mot tidigare förslag

Vid det senaste förslaget på utvidgat straffansvar, som regeringen lade fram 2017, framförde Unionen skarp kritik. Denna kritik kan sammanfattas i följande tre huvudpunkter:

1) Det ska inte förekomma straffsanktioner mot brott mot avtalsförpliktelser som redan har verkningsfulla civilrättsliga sanktioner.
2) Straffsanktioner ökar risken för inlåsningseffekter och minskad rörlighet på arbetsmarknaden.
3) Behovet av straffsanktioner och konsekvenserna av sådana har inte undersökts ordentligt.

Beträffande den första punkten anförde Unionen att redan den då gällande lagen, som alltså skärptes ytterligare i samband med att den svenska lagen anpassades till de nya EU-reglerna om skydd för företagshemligheter, medförde att den som bröt mot t.ex. förbudet att som anställd eller tidigare anställd utnyttja eller röja företagshemligheter kunde dömas till att betala höga skadeståndsbelopp. Detta oavsett om innehavaren av företagshemligheten lidit en ekonomisk skada eller inte till följd av angreppet eftersom även allmänna skadestånd kunde dömas ut (se t.ex. AD 2017 nr 12). Enligt Unionens erfarenheter av förhållandena för tjänstemännen på den privata arbetsmarknaden var redan risken av att drabbas av ett omfattande skadeståndskrav mycket avskräckande.

Unionen pekade även på att de rättsliga sanktioner mot arbetstagare och tidigare arbetstagare som redan tidigare gällde, och som utökades genom förslaget, var omfattande och talade emot att införa straffbestämmelser för nya brott utan att tydligt visa att sådan nykriminalisering verkligen behövdes. Unionens uppfattning var alltså att det redan fanns ett ändamålsenligt skydd för företagshemligheter och konstaterade att skyddet redan genom anpassningen till EU-reglerna stärktes ytterligare. I sammanhanget underströk Unionen också att förekomsten av olika former

av avtalade sekretess- och konkurrensklausuler är mycket vanligt på arbetsmarknaden, inte minst på tjänstemannasidan, och att detta i kombination med den dåvarande lagstiftningen gav ett tillräckligt effektivt skydd. Avslutningsvis i denna del hänvisade Unionen till de kriterier *Straffrättsanvändningsutredningen* (SOU 2013:38) presenterat om vad som bör straffas och konstaterade att dessa kriterier inte var uppfyllda.

Angående den andra punkten framhöll Unionen att det fanns en risk att de nya straffbestämmelserna och de ändringar som skulle införas med anledning av EU-direktivet kunde få oönskade inlåsningseffekter i form av minskad rörlighet på arbetsmarknaden, något som även utredningen hade tagit upp. Vidare ansåg Unionen att de föreslagna sanktionerna sammantaget var oproportionerliga och att det fanns en risk att nykriminaliseringen skulle få en oönskad preventiv effekt genom att arbetstagare skulle bli än mer försiktiga med att slå larm om missförhållanden och oegentligheter.

När det gäller den tredje punkten konstaterade Unionens att det saknades utredning om både behovet av straffsanktioner och konsekvenserna av sådana.

Sammanfattning av Unionens synpunkter på promemorian

Unionen avstyrker förslaget i dess nuvarande utformning. De huvudsakliga skälen för detta är sammanfattningsvis följande:

- Det finns redan verkningsfulla civilrättsliga sanktioner för de flesta fallen av angrepp på företagshemligheter.
- Förslaget, i dess nuvarande lydelse, träffar inte bara de mest kvalificerade angreppen på företagshemligheter, vilket har varit avsikten, utan även situationer där ett utvidgat straffansvar inte är motiverat.
- Straffsanktioner ökar risken för inlåsningseffekter och minskad rörlighet på arbetsmarknaden.
- Begreppet *teknisk natur* är ett för oprecist begrepp för att användas i en straffbestämmelse, i vart fall så länge det inte definieras eller exemplifieras på något sätt i lagtexten.

För det fall regeringen ändå avser att gå vidare med lagförslaget förordar Unionen följande:

- Kriminaliseringen bör begränsas till att endast avse olovligt röjande av företagshemlighet av teknisk natur och att ett sådant röjande måste ha skett

genom användande av handling, elektronisk fil, teknisk förebild, föremål, material eller ämne.
- Begreppet teknisk natur bör definieras eller exemplifieras i lagtexten.
- Åtalsplikten bör begränsas så att åklagare får väcka åtal för brott endast om det är motiverat från allmän synpunkt.

Det finns redan verkningsfulla civilrättsliga sanktioner

Unionen är fortfarande av uppfattningen att de sanktioner som står till buds är tillräckligt effektiva och avskräckande att det i de allra flesta fall inte finns något behov av en utökad kriminalisering. Unionen kan dock hålla med regeringen om att det finns kvalificerade fall av angrepp på företagshemligheter, t.ex. vid statsstött industrispionage som nämns i promemorian, som idag inte är straffbelagda och där en kriminalisering framstår som rimlig. Med dessa utgångspunkter är Unionen inte kritisk till en utvidgning av straffansvaret som sådant för de mest kvalificerade fallen men det är av yttersta vikt att utvidgningen inte också träffar fall där nuvarande sanktioner är tillräckliga och där det således inte är motiverat.

Det finns en lång tradition i svensk rätt att undvika straffpåföljder när andra effektiva sanktionsformer står till buds för att upprätthålla respekten för ingångna avtal. Detta gäller särskilt förhållandet mellan arbetstagare och arbetsgivare och det krävs mycket starka skäl för att straffrättsligt ingripa i detta förhållande (jfr prop. 1987/88:155 s. 18).

Som Unionen anförde vid 2017-års lagförslag är redan risken av att drabbas av omfattande skadeståndskrav, utifrån Unionens erfarenheter av förhållandena för tjänstemännen på den privata arbetsmarknaden, mycket avskräckande. Av praxis på området och Unionens erfarenheter av tvister rörande påstådda angrepp på företagshemligheter är det tydligt att det redan i dag ofta kan bli tal om för privatpersoner synnerligen kännbara skadestånds- och vitessanktioner. Även rättegångskostnaderna i sådana mål tenderar att kunna bli påtagliga och det är inte ovanligt att dessa redan vid ansökan om stämning uppgår till hundratusentals kronor. Det är vidare så att, vid fall av konstaterade olovliga angrepp på företagshemligheter, rättegångskostnaderna ofta utgör den större delen av den enskildes betalningsbörda efter en avslutad process, även om ett skadestånd på flera hundra tusen också har dömts ut.

Eftersom de föreslagna straffbestämmelserna kommer att träffa anställda eller före detta anställda finns det även en uppenbar risk att dessa kommer att drabbas extra hårt av en nykriminalisering. Detta eftersom det ofta även kan finnas avtalsrättsliga förpliktelser som dessa personer är bundna av gentemot arbetsgivaren. Skadestånd

kan då komma att dömas ut på såväl straffrättslig som civilrättslig grund och således drabba den skyldige dubbelt

Sammanfattningsvis i denna del är det enligt Unionens mening inte motiverat att utvidga straffansvaret för de allra flesta fall av angrepp på företagshemligheter.

Kriminaliseringen träffar inte bara de mest kvalificerade angreppen på företagshemligheter

I promemorian motiverar regeringen en utvidgning av straffansvaret främst som ett medel att skydda svenska företag och innovationer mot kvalificerat industrispionage från både konkurrenter och främmande makt. Regeringen anför att en förändrad omvärld, med bl.a. ett försämrat säkerhetspolitiskt läge, i kombination med en ökad digitalisering innebär nya och större risker för svenska företag som motiverar en utvidgning av straffansvaret, men man är samtidigt tydlig med att utvidgningen av straffansvaret ska avgränsas så att det endast träffar sådana kvalificerade fall som bedöms vara tillräckligt straffvärda och där en nykriminalisering är befogad. Mot denna bakgrund landar regeringen till slut i bedömningen att kriminaliseringen bör ta sikte på företagshemligheter som avser innovationer och produktionsmetoder för varor eller tjänster, dvs. av teknisk natur.

Som anförts ovan är Unionen inte kritisk till en utvidgning av straffansvaret som sådant för de mest kvalificerade fallen men det är av yttersta vikt att utvidgningen inte också träffar fall där nuvarande sanktioner är tillräckliga och där det således inte är motiverat. Så som förslaget är utformat träffar det enligt Unionens mening inte bara sådana kvalificerade fall som tas upp i promemorian som straffansvaret är avsett för utan även betydligt mindre kvalificerade fall av angrepp på företagshemligheter. Visserligen är ringa fall undantagna men det kriminaliserade området är ändå mycket vidsträckt.

I avsnitt 6.2 (s. 64 f.) resonerar regeringen kring frågan om straffansvaret ska avgränsas ytterligare. Regeringen tar upp att ett alternativ är att låta kriminalisering av utnyttjande utgå och låta kriminaliseringen endast avse olovligt röjande av företagshemlighet av teknisk natur. Vidare tar man upp att avgränsningen kan göras ännu smalare, t.ex. att endast kriminalisera röjande genom användande av handling, elektronisk fil, teknisk förebild, föremål, material eller ämne.

Enligt Unionens mening är båda dessa avgränsningar lämpliga och i linje med regeringens ambition att endast införa straffsanktioner i de fall det är nödvändigt och befogat.

Straffsanktioner ökar risken för inlåsningseffekter och minskad rörlighet på arbetsmarknaden

Varje ny sanktion som införs på området riskerar att få oönskade inlåsningseffekter i form av minskad rörlighet på arbetsmarknaden. Detta gäller särskilt sanktioner i form av straffansvar. För att motverka att sådana effekter uppstår är det bl.a. viktigt att straffansvaret är tydligt och att det inte råder någon tvekan om vad som är straffbart och inte. Redan begreppet företagshemlighet är ett rekvisit som, även om det är definierat i lag, är oprecist och beroende av flera faktorer och bedömningar. Ytterligare en dimension av osäkerhet om vad som omfattas och inte tillförs genom det föreslagna begreppet teknisk natur som inte definieras någonstans men som resoneras kring i promemorian. Unionens synpunkter på begreppet redovisas i nästföljande avsnitt. Unionen vill här framhålla att det finns en uppenbar risk för både inlåsningseffekter och minskad rörlighet på arbetsmarknaden om förslaget, särskilt i dess nuvarande utformning, genomförs i svensk rätt.

Begreppet teknisk natur

Det är enligt Unionens uppfattning tveksamt att använda ett så vagt begrepp i en straffbestämmelse, i vart fall utan att det definieras någonstans. I promemorian anför regeringen att begreppet finns sedan tidigare i svensk rätt i 5 kap. 12 § konkurrenslagen (2008:579) och i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m. Det är riktigt att begreppet återfinns i nämnda lagar. Det är emellertid en helt annan sak att låta begreppet utgöra ett rekvisit i en straffbestämmelse. Av legalitetsprincipen följer att straffbestämmelser måste vara begripliga och i tillräcklig grad tydliga och att den enskilde ska kunna förutse när han eller hon kan bli föremål för straffrättsligt ingripande (se t.ex. NJA 2016 s. 680 p. 13). Med nuvarande utformning torde det många gånger vara svårt inte bara för den enskilde att förutse om ett visst handlande är straffbart utan även för den insatte.

Att det kan uppstå problem kan illustreras av Arbetsdomstolens mål AD 2021 nr 1. I fallet hade en anställd kopierat bl.a. ett kalkylprogram som utgjordes av en Excelfil som hade försetts med en mängd formler kopplade till ett stort antal uppgifter om priser, tider för arbetsmoment m.m. och som hade utvecklats över flera år. Att kalkylprogrammet utgjorde en företagshemlighet var ostridigt i målet men det är långt ifrån självklart huruvida programmet hade ansetts vara av teknisk natur eller inte om nu aktuella straffbestämmelser hade varit ikraft.

Enligt Unionens mening kan således den föreslagna lydelsen ifrågasättas utifrån ett rättssäkerhets- och legalitetsperspektiv och förordar att begreppet, om det ska användas, definieras eller exemplifieras på något sätt i lag.

Det bör införas en särskild åtalsprövningsregel

Enligt förslaget faller nykriminaliseringen under allmänt åtal, vilket innebär att en åklagare är skyldig att åtala när det framkommit tillräckliga skäl för åtal. Enligt Unionen bör åtalsplikten begränsas, i likhet med vad som gäller på det immaterialrättsliga området, så att åklagare får väcka allmänt åtal för brott endast om det är motiverat från allmän synpunkt.

2017 års lagförslag utgick från att de föreslagna brotten skulle falla under allmänt åtal. Flera remissinstanser, däribland Åklagarmyndigheten, ifrågasatte detta. Myndigheten framhöll att det inte kunde uteslutas att det kunde uppstå situationer där en näringsidkare inte ville medverka i en utredning om brott mot en anställd och att det då kunde ifrågasättas om det var rimligt och försvarbart utifrån den allmänna åtalsplikten att driva en sådan förundersökning.

Enligt Unionens mening är det motiverat att, utifrån de särskilda förhållanden som ofta gäller för den här typen av brottslighet, begränsa åtalsplikten på samma sätt som har gjorts i de immaterialrättsliga lagarna. Förevarande brottslighet utspelar sig på en arbetsplats av personer som ofta är ostraffade och som är eller har varit bundna till sin arbetsgivare genom ett anställningsavtal med inbördes lojalitetsplikt och där det kan finnas goda skäl för båda parter att reglera frågor av det här slaget på annat sätt än i ett brottmål i domstol. Det vanligaste sättet att lösa tvister på svensk arbetsmarknad är att man utom rätta ingår frivilliga ekonomiska uppgörelser och därefter avslutar sina mellanhavanden. Det är därför enligt Unionens mening rimligt att begränsa åtalsplikten till fall där det är motiverat från allmän synpunkt.

Sammanfattning av utkastet till lagrådsremiss - Ett mer heltäckande straffansvar (nedan Utkastet)

Förslagen i Utkastet överensstämmer i huvudsak med promemorians. Det finns dock vissa skillnader som belyses nedan.

Utkastet föreslår att det ska bli straffbart att olovligen utnyttja eller röja en företagshemlighet även i de fall personen har lovlig tillgång till företagshemligheten, t.ex. inom ramen för en anställning.

Straffansvaret ska omfatta tekniska företagshemligheter som avser information som är ägnad att användas i produktionen eller framställningen av en vara eller utförandet av en tjänst. Straffansvaret ska gälla den som har tillgång till företagshemligheten genom sitt deltagande i en näringsidkares rörelse eller en forskningsinstitutions verksamhet till följd av anställning eller uppdrag eller på annan liknande grund. Straffansvar ska även gälla för den som har fått del av företagshemligheten i samband med en affärsförbindelse med en näringsidkare eller en forskningsinstitution.

Enligt förslaget ska gärningarna i ringa fall inte vara straffbara. Vid bedömningen av om gärningen är ringa ska, när fråga är om anställningsförhållande eller liknande grund, särskilt beaktas om gärningen är mindre allvarlig på grund av att den har begåtts efter att deltagandet i en näringsidkares rörelse eller forskningsinstitutions verksamhet har upphört. Promemorians förslag med en lagtext innehållandes krav på synnerliga skäl för straffansvar vid avslutad anställning föreslås tas bort.

Huvudsakliga skillnader från promemorians förslag

- Förslaget innebär en annan lagteknisk lösning i förhållande till promemorians förslag.
- Rekvisitet om att det krävs synnerliga skäl för straffansvar vid nyttjande eller röjande efter avslutad anställning föreslås tas bort.
- Det har tydliggjorts att andra grupper än anställda omfattas av straffbestämmelsen.
- Uttrycket företagshemligheter av teknisk natur ersätts av tekniska företagshemligheter. Det har också lagts till i lagtexten att tekniska företagshemligheter avser information som är ägnad att användas i produktionen eller framställningen av en vara eller utförandet av en tjänst.

Straffansvaret ska ta sikte på tekniska företagshemligheter

Företagshemlig information kategoriseras vanligen som kommersiell eller teknisk. Med kommersiella företagshemligheter avses information som tar sikte på ett företags eller en forskningsinstitutions affärsmässiga förhållanden, t.ex. kundlistor och affärsplaner. Tekniska företagshemligheter avser i stället information om själva produktionen eller tillverkningen i ett företag eller vid en forskningsinstitution, t.ex. framställningsprocesser och ritningar. Som en tredje kategori av företagshemligheter talas ibland om administrativa företagshemligheter. Det kan typiskt sett

handla om löneuppgifter, verksamhetsrutiner eller mötesprotokoll, som någon gång kan uppfylla kraven på en företagshemlighet.

Inriktningen på en kriminalisering bör vara att träffa sådana angrepp som typiskt sett medför stor skada – eller risk för sådan – för företag och forskningsinstitutioner, och som även påverkar svenskt företagande och svensk innovation negativt.

Skälen för Utkastets förslag angående behovet av utökad kriminalisering

I Utkastet anges att bland annat TCO anser att det nuvarande sanktionssystemet vid angrepp på denna typ av företagshemligheter är tillräckligt och ser inte något behov av utökad kriminalisering. Regeringen bemöter denna invändning med att det ”mot bakgrund av den förändrade hotbilden mot svenska företag och forskningsinstitutioner bedöms det sanktionssystem som idag står till buds - skadestånd och arbetsrättsliga sanktioner – emellertid inte tillräckligt avskräckande. Den eventuella risk för inlåsningseffekter på arbetsmarknaden som en kriminalisering kan innebära överväger inte de starka skäl för en kriminalisering (att skydda svenska företags intressen särskilt inom industrin mot nyttjande och röjande) som föreligger för ett utökat straffrättsligt skydd.

Straffansvar bör gälla för anställda, vissa uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i en näringsidkares rörelse

Enligt Utkastet bör ett utvidgat straffansvar omfatta den som genom sin anknytning till näringsidkaren – dvs. innehavaren av företagshemligheten – får anses delta i dennes rörelse. Dessa personer har typiskt sett lovlig tillgång till företagshemligheter och dessa personer får även anses ha en typ av lojalitetsplikt mot innehavaren av företagshemligheten. Trots avsaknaden av en allmän lojalitetsplikt utgör bemanningsanställda typiskt sett en sådan kategori arbetstagare som deltar i innehavarens rörelse och som när det gäller handhavande av företagshemligheter bör likställas med andra arbetstagare.

TCO anförde i sitt remissvar att definitionen av personkretsen är otydlig, särskilt vad avser den personkategori som omfattas av den föreslagna avgränsningen ”på annan liknande grund” att detta kan leda till oförutsägbarhet i tillämpningen.

Enligt Utkastet bedöms avgränsningen av personkretsen vara tillräckligt tydlig. Det anförs i Utkastet att det mot bakgrund av att de personer som idag kan komma i kontakt med företag för att utföra arbete i större utsträckning än förr inte endast är anställda, utan även bl.a. bemanningsanställda och konsulter, är det inte ändamålsenligt att i lagtext närmare än vad som nu föreslås definiera den berörda personkretsen. Om så skulle ske riskerar lagtexten att inte omfatta personer, som i takt med en föränderlig arbetsmarknad, med fog bör omfattas av kriminaliseringen. Den

föreslagna avgränsningen av personkretsen bedöms därför vara väl anpassad till dagens förhållanden hos företag och därmed också ändamålsenlig.

Vidare anförs i Utkastet att det kan i sammanhanget påminnas om att en av förutsättningarna för att information ska anses vara en företagshemlighet är att innehavaren har vidtagit rimliga åtgärder för att hålla informationen hemlig. Den enskilde måste vidare ha uppsåt i förhållande till att det är fråga om hemlig information för att straffansvar ska kunna komma i fråga. Den utvidgning av straffansvaret som föreslås får därför betydelse när innehavaren av företagshemligheten har vidtagit åtgärder för att dels hålla informationen hemlig, dels sett till att de som deltar i verksamheten förstår att informationen är hemlig. Kravet på innehavaren att vidta informationsåtgärder torde vara högre ställt i förhållande till personer som inte har arbetstagares lojalitetsplikt eller som inte har kännedom om innehavarens verksamhet, t.ex. inhyrd personal, praktikanter och deltagare i arbetsmarknadspolitiska program. Sammanfattningsvis bör den utökade kriminaliseringen avse personer som deltar i näringsidkarens rörelse till följd av anställning eller uppdrag eller på annan liknande grund.

Straffansvar bör även gälla för anställda, vissa uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i en forskningsinstitutions verksamhet

Enligt Utkastet finns det ett behov av ett utvidgat skydd för företagshemligheter även i sådana sammanhang. Det föreslås därför att de nya bestämmelserna ska omfatta också olovligt utnyttjande och röjande av anställda och andra som deltar i verksamheten vid forskningsinstitutioner. Även dessa personer kan komma i kontakt med företagshemligheter som avser information som är ägnad att användas i produktionen eller framställningen av en vara eller utförandet av en tjänst under sådana omständigheter att det kan uppställas krav på att de inte ska bryta det förtroende som innehavaren av företagshemligheten har visat dem. Straffansvar bör därför gälla även den som fått del av företagshemligheten genom att delta i en forskningsinstitutions verksamhet till följd av anställning eller uppdrag eller på annan liknande grund.

Ringa fall

Enligt Utkastets förslag ska ringa fall av olovligt utnyttjande av teknisk företagshemlighet och olovligt röjande av teknisk företagshemlighet inte utgöra brott. Vid bedömningen av om gärningen är ringa ska, när fråga är om anställningsförhållande eller liknande grund, särskilt beaktas om gärningen är mindre allvarlig på grund av att den har begåtts efter att deltagandet i en näringsidkares rörelse eller forskningsinstitutions verksamhet har upphört.

Om en gärning är att anse som ringa eller inte bör avgöras efter en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet, såsom gärningens farlighet, det värde den angripna företagshemligheten avsett och vilken skada gärningen medfört.

Enligt Utkastets förslag finns inte längre rekvisitet om synnerliga skäl för straffbarhet kvar, efter att anställningen upphört. Ett sådant rekvisit fanns med i Promemorians förslag. Liksom promemorian funnit bör emellertid angrepp som sker efter att deltagandet i verksamheten eller rörelsen upphört endast undantagsvis kunna föranleda straffansvar. En annan ordning skulle innebära risk för inlåsningseffekter på arbetsmarknaden. Det skulle även innebära ett omotiverat avsteg från huvudregeln om arbetstagares frihet att utnyttja sin kunskap och erfarenhet på den öppna arbetsmarknaden. Det konstateras att en sådan ordning innebär, vilket Svenskt Näringsliv påtalar, en skillnad i fråga om ansvar vid pågående deltagande i en verksamhet eller rörelse jämfört med när deltagandet upphört. Med beaktande av angivna arbetstagarhänsyn bedöms en sådan skillnad emellertid godtagbar. Dessa fall bör emellertid som regel bedömas som ringa. Att låta den omständigheten att gärningen har begåtts efter att deltagandet i verksamheten eller rörelsen upphört ingå som ett kriterium vid helhetsbedömningen av om gärningen är att anse som mindre allvarlig och därmed ringa innebär också att det, ur straffrättsligt hänseende, problematiska uttrycket synnerliga skäl undviks. Detta samtidigt som de klart straffvärda fallen av olovligt utnyttjande eller röjande efter att deltagandet i rörelsen eller verksamheten upphört alltjämt kan föranleda straffansvar.

Sammanfattningsvis bör ringa fall av olovligt utnyttjande av teknisk företagshemlighet och olovligt röjande av teknisk företagshemlighet inte vara straffbara. Vid bedömningen om en gärning är ringa ska särskilt beaktas om gärningen har begåtts efter att deltagandet i rörelsen eller verksamheten har upphört. En sådan avgränsning av det kriminaliserade området bedöms upprätthålla en rimlig balans mellan arbetstagarnas behov av att fritt kunna byta arbetsgivare och behovet hos innehavarna av företagshemligheter av att skydda dessa.

Ett utvidgat skadeståndsansvar för den som olovligen utnyttjar eller röjer en företagshemlighet

Vid brott enligt lagen om företagshemligheter kan gärningsmannen bli skadeståndsansvarig, inte bara för skada orsakad av sin egen brottsliga gärning, utan även för skada som uppkommer exempelvis till följd av att någon annan i ett senare led utnyttjar den företagshemlighet som tillgängliggjorts genom brott.

Skadeståndsansvar ska i och med förslaget gälla också för skadegörande handlingar som omfattas av de nya straffbestämmelserna. Det är emellertid redan gällande rätt att ett nyttjande och röjande av företagshemligheter är skadeståndsgrundande.

Regeringens bemötande av TCO:s synpunkter angående avgränsning till endast röjande

Det anges i Utkastet att bland andra TCO avstyrker förslaget i promemorian med anförande av att förslaget riskerar att leda till inlåsningseffekter på arbetsmarknaden och anser att om kriminalisering ska ske bör den endast omfatta olovligt röjande av företagshemligheter.

TCO:s invändning bemöts i Utkastet enligt följande. TCO (m.fl.) anser att den kriminaliserade gärningen bör avgränsas till endast röjande. TCO förespråkar dessutom att den straffbara gärningen avgränsas ytterligare genom att det ska krävas att röjandet sker genom användande av något, t.ex. en handling eller en teknisk förebild. En sådan snäv avgränsning bedöms emellertid inte lämplig. Ett olovligt utnyttjande innebär att företagshemligheten hamnar utom innehavarens kontroll och medför vidare en påtaglig risk för skada, både vid hanteringen av företagshemligheten och vid spridning av produkter eller tjänster. Ett exempel på detta är att varor som innehåller företagshemligheten görs tillgängliga för s.k. reversed engineering, en baklängeskonstruktion, där man analyserar eller plockar isär en befintlig produkt för att komma underfund med hur den är konstruerad. Själva utnyttjandet är vidare en gärning som typiskt sett kan medföra ekonomisk skada för innehavaren. Med en avgränsning till röjande med hjälp av hjälpmedel, såsom TCO förespråkar, skulle straffansvar dessutom kunna kringgås genom att frigöra sig från hjälpmedel genom att memorera den företagshemliga informationen. En sådan risk för kringgående är inte önskvärd. Att avgränsa det straffbara handlandet till endast röjande eller röjande med hjälp av hjälpmedel skulle följaktligen utesluta straffansvar för flera klart klandervärda missbruk som typiskt sett medför en påtaglig risk för skada för innehavaren. Både utnyttjande och röjande av en företagshemlighet av den som har lovlig tillgång till hemligheten kan innefatta så pass skadliga gärningar att de som utgångspunkt bör kunna komma i fråga för straffansvar.

Sammanfattning av Unionens synpunkter på Utkastet till lagrådsremiss

Unionen avstyrker förslaget. De huvudsakliga skälen för detta är följande:

- Det finns redan verkningsfulla civilrättsliga sanktioner för de flesta fallen av angrepp på företagshemligheter.
- Förslaget träffar inte bara de mest kvalificerade angreppen på företagshemligheter utan även situationer där ett utvidgat straffansvar inte är motiverat. Straffsanktioner ökar risken för inlåsningseffekter och minskad rörlighet på arbetsmarknaden.

Det finns redan verkningsfulla civilrättsliga sanktioner

Denna punkt hänger samman med nästa. Unionen är alltjämt av uppfattningen att de sanktioner som står till buds är tillräckligt effektiva och avskräckande att det i de allra flesta fall inte finns något behov av en utökad kriminalisering. Redan med nu gällande lagstiftning är det Unionens erfarenhet att de sanktioner som står till buds, skadestånds- och arbetsrättsliga, är avskräckande och tillräckliga.

Kriminaliseringen träffar inte bara de mest kvalificerade angreppen på företagshemligheter

Enligt regeringen är syftet med förslaget om kriminalisering att skydda bland annat företag mot angrepp på företagshemligheter. Enligt regeringen ska ringa fall inte vara kriminaliserade. Det finns dock en mängd tänkbara fall som utan att klassificeras som ringa ändå utgör fall som regeringen inte har presenterat några skäl för behovet av kriminalisering. Mellan fall som bedöms som ringa och fall som promemorian och Utkastet bedömer som det huvudsakliga syftet med kriminalisering, dvs de mest allvarliga fallen av industrispionage, torde återfinnas majoriteten av fall som domstolarna har att bedöma. Det har av regeringen inte presenterats några bärande skäl för en så pass omfattande kriminalisering som förslaget nu presenterar. En kriminalisering kan inte förväntas ha någon ytterligare preventiv effekt. Det saknas i vart fall utredning som visar att en kriminalisering skulle ha sådana effekter. En kriminalisering kan inte anses proportionerlig vid en jämförelse av de effekter som en straffrättslig sanktion ger för den enskilde i förhållande till den nytta företagen kan väntas få av en kriminalisering.

Övrigt

Unionen vidhåller vad som ovan anförts angående att straffsanktioner ökar risken för inlåsningseffekter och minskad rörlighet på arbetsmarknaden samt att det bör införas en särskild åtalsprövningsregel. Skälen för denna inställning är densamma som tidigare. Se ovan på sid 7 och 9.

Peter Hellberg, Förbundsordförande, Unionen